THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
Published by
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST Telephones: ADelaide 7424-7425
NATHAN FRIEDLAND, President.
Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents.
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913.
ALLIED PRINTING TRADES UNION LABEL COUNCIL TORONTO, ONT. 25

עס איז נאך ניט צו שפעט

אונזער ווארנונג צו פארמיידען א חלול השם מיט דער אונטערזוכונג וועלכע דער סיטי קאנסיל האט באשטימט אין דעם בשר כשר סכסוך, האט באקומען א ווארימען אפרוף אין שטאדט. די רעדאקציע איז פארוואורפען געווארען מיט בריעף, אין וועלכע יעדער איינער דריקט אויס א מיינונג וואס צו טאן.

מיר האבען באשלאסען ניט צו פארעפענטליכען די בריעף, ניט דערפאר, ווייל מיר ווילען זיי אונטערדריקען, נאר דערפאר, ווייל דאס וואלט ווידער פארציהען דעם ענין און אין דעם פאל מוז געהאנדעלט ווערען שנעל.

״דער אידישער זשורנאל״ האט מיט עטליכע וואכען צוריק געדרוקט אונצעהליגע בריעף וועגען דעם בשר כשר סכסוך. דאס איז געווען דאן, ווען עס זענען געווען חלוקי דעות וועגען ועד העיר און דער קהלה, ווער פון זיי איז גערעכט און ווער עס איז אומגערעכט. און ווייל עס זענען געווען צדדים, און אויך אומפארטייאישע, האבען מיר געפונען פאר נויטיג צו געבען אויסדרוק צו די מיינונגען.

אין דעם יעצטיגען פאל זענען קיין מיינונגס פארשיידענהייטען ניטא. אלע, אן אויסנאמע, זענען איינשטימיג, אז א חלול השם מוז פארמידען ווערען, סיי די אנהייגער פון ועד העיר און סיי די אנהייגער פון דער קהלה זאגען זיך ארוים פאר דעם. אז דער אידישער נאמען און די אידישע אינערליכע רייסערייען טארען ניט ארויסגעטראגען ווערען אויף דער ניט־אידישער גאס. אלע זענען איינשטימיג. אז דאס מוז דערליידיגט ווערען צווישען די אידען אליין. און דעריבער רופען מיר ווידער צו ביידע צדדים, צום ועד העיר און צו דער קהלה:

פארמיידט א־חלול השם איידער עס ווערט צו שפעט!

ווי מיר האבען אנגעמערקט, ווערען אין דער אונטערזוכונג, וועלכע דער סיטי קאנסיל האט באשטימט, אריינגעשלעפט ווערען די רבנים, די שוחטים, די בוטשערס און אלעס וואס עס איז פארבונדען מיט בשר כשר. ענינים, וועלכע זענען גאנץ שווערע פאר א ניט־אידישען ריכטער און ניט־אידישע אדוואקאטען. און ביז זיי וועלען זיך אין דעם אריענטירען אויסצוגעפינען, אז זיי קענען עס ניט פארשטעהן, וועט דער גוטער אידישער נאמען א סך ליידען.

מיר ווילען שוין ניט ריידען וועגען דעם געוואלדיגען כאאס, וועלכער הערשט יעצט אויף דער אידישער גאס אין באצוג צו בשר כשר. צוליעב דער מחלוקה האט קיינער ניט קיין געהעריגע אויפזיכט אויף דעם, און איין צד ווארפט די שולד אויפ׳ן צווייטען.

ביידע צדדים האבען רבנים; ביידע צדדים האבען שוחטים; ביידע צדדים האבען פירער, וועלכע טענה׳ן, אז זיי ארבייטען פאר די אינטערעסען פון פאלק, פאר כשרות און פאר ארדנונג. אויב דאס איז אמת, דאן זאלען עס ביידע צדדים צוזאמען מיט אלע, וועלכע זענען מיט זיי פארבונדען, עס באווייזען.

מיר רופען די קהלה, דעם ועד העיר, די רבנים, שוחטים און כלל־טוער, אויב איר קענט קיין שלום ניט שליסען, פארמיידט כאטש א חלול השם; אויב איר קענט זיך צווישען זיך ניט צוטיילען, שלעפט כאטש ניט דעם אידישען נאמען אין דער גוי׳אישער גאס; אויב איר קענט קיין פערמאנענטען שלום ניט שליסען, שליסט א צייטווייליגען שלום, אז אנשטאט א ניט־אידישער ריכטער, זאלען אידען אויסהערען אייערע קריגערייען.

געדענקט, אז מיר האבען אייך גערופען און געווארענט. אויב איר וועט זיך צו דער ווארנונג ניט צוהערען, וועט אייך דער גאנצער טאראנטאר אידישער ישוב האלטען פאראנטווארטליך פאר די פאלגען. איר נעהמט אויף זיך א גרויסע פאראנטווארטליכקייט!

די צייט איז קורץ, אבער עס איז נאך ניט צו שפעט.

א גאנץ קליינע פארגעטיגונג

עס איז זעהר שעהן ווען מען רעדט וועגען דעם, אז די אידען האבען א מיסיע אויף דער וועלט, און אז דערמיט, וואס זיי זענען צוזעהט און צושפרייט איבער דעם גאנצען ערד־קוגעל, האבען זיי די געלעגענהייט זייער מיסיע דורכצופירען.

פאראן אידען, וועלכע זענען שטאלץ מיט דער דאזיגער מיסיע. זיי האלטען, אז די אידען טארען פון גלות ניט ארויס ביז זיי וועלען דערפילען די דאזיגע מיסיע, וועלכע איז אויף זיי ארויפגעלייגט געווארען. דאס איז ״אויסצומענשלען״ די וועלט.

די אידען אליין ווערען אין דעם גלות געלייטערט דורך פייער און שווערד פון זייערע אייגענע, זינד אלס פאלק, דורכפירענדיג די מיסיע, און זייער ישועה וועט קומען ווען די אידען וועלען פאלשטענדיג געלייטערט ווערען און וועלען האבען דורכגעפירט די מיסיע.

דאס האלטען מענשען ניט פאר קיין לעגענדע, נאר פאר א פעסטען פאקט. ניט נאר אידען, נאר א גרויסער טייל פון די עמות העולם האלטען עס פאר א באשטימטער זאך. דערפאר נעמען זיי אויף מיט א לייכטען גער מיט אידען־פארפאלגונג פון אלערליי סארטען.

מיר זענען מודה, אז מיר האלטען ניט פיעל פון דער דאזיגער אידישער מיסיע אויף דער וועלט. מיר זענען אויך זיכער, אז א סך אידען וועלען מיט אונז איינשטימען, ווען מיר זאגען, אז מער געלייטערט ווערען דורך די ״גוטע״ קריסטליכע מעטאדען פון ״אידען לייטערונג״ ווילען מיר ניט, און אז מיר זענען מוחל דער קריסטליכער וועלט איר לייטערונג און מוחל איר קאמפלימענטס.

מיר זאגען עס אין צוזאמענהאנג מיט דעם, וואס א גרויסער טייל פון דער ליבעראלער פרעסע אין אמעריקע האט צוזאמענגעבונדען די באשטימונג פון בענדזשימען נאטאן קארדאזא צום סופרים קאורט פון אמעריקע מיט דעם, וואס זיינע אור־אור עלטערן זענען געפייניגט געווארען פון דער שפאנישער אינקוויזיציע.

די פרעסע ווייזט אן אויף דעם פאקט, דאס פון איבער הונדערט מיליאן ניט־אידען אין אמעריקע, איז דער גורל געפאלען אויף דעם אידען פון שפאנישער אידישער אפשטאמונג באשטימט צו ווערען צום סופרים קאורט. איז א באוויז פון דער אידישער מיסיע אויף דער וועלט, און אידישער לייטערונג.

קארדאזא׳ס באשטימונג צום אמעריקאנער סופרים קאורט איז טאקע א שטאלץ פאר׳ן אידישען פאלק. אבער אויב דאס איז א פארגיטיגונג פאר די פאגראמען, אינקוויזיציע, אנטיסעמיטיזם, באיקאט און אנדערע נגישות, איז עס א גאנץ־קליינער נחת פאר אונז.

אונזערע ״האלב־ארבייטסלאזע״

(טעגליכע שמועסען)

פון יצחסי

אין איינער פון טאראנטא׳ס פריה־מארגען צייטונגען האב איך די טעג געלייענט א בריוועלע פון א לעזער, וועלכעס האט מיך באזונדערס פאראינטערעסירט. דאס בריוועל טראגט דעם פאלגענדען איבערשריפט: — ״פארלאנגט, א פאר שיך״, און עס לייענט זיך אזוי:

״קענט איהר מיר אפשר עצה׳נען אדער העלפען ווי אזוי איך זאל קענען קריגען פאר זיך א פאר שיך. אלס אפצאהל פאר דעם, בין איך גרייט צו אוועקגעבען מיינע מלחמה מעדאלען, וועלכע באשטעהען פון ״עם. ווי. א., די. סי. עם.; קרוי־דע־גווערר; דריי מעדאלען פון דער גרויסער מלחמה און צוויי באלוינונגען פון סאוט אפריקע.

״איך וואלט זיך געוויס געוואונשען צו קענען עפעס ארבייטען איידער צו שרייבען דעם דאזיגען בריעף. איך בין א גוט־שטעהענדער, ערליכער בירגער מיט א 15 יאהריגער רעפוטאציע. איך בין באשאנקען מיט א שעהנעם אויסזעהן, איך פארמאג אויסגעצייכענטע צייגניש און מיין איינציגער פארברעכען — אויב מען קאן עס אזוי אנרופען — איז וואס איך האב געדינט דער בריטישער אימפעריע, אביסעל מעהר געטריי ווי זיך אליין, און וואס איך בין, אגב, גרייט צו טאן, ווידער אמאל, אויב עס זאל אויסקומען״...

* * *

צו פארקויפען אלע מלחמה מעדאלען און אויסצייכענונגען פון העלדישקייט פאר א פאר שיך, איבערהויפט פאר אזא געטרייען, פאטריאטישען אימפעריאליסט ווי דער שרייבער פון יענעם בריעף, איז א שטופע, צו וועלכען איך ווינש ניט קיינעם פון מיינע פריינט זיי זאלען דערצו געפרואווט ווערען. און דעריבער איז אין דעם דאזיגען בריעף באהאלטען אזא טיפע טראגעדיע פון וועלכער קיינער, מיט א שוואכער פאנטאזיע, קען גאר קיין באגריעף ניט האבען.

גוט איז יענעם גוטען מיטבירגער אונזערען, וועלכער האט כאטש וואס צו אנבאטען צו פארקויפען. גוט איז איהם, וואס ער האט, אמווייניגסטענס, מיט וואס צו אפעלירען צו דער ״ווייכער הארץ״ פון אונזערע פאטריאטישע באנקירען, מיליאנערען און בכלל ״פיינע מענשען״.

וואס זאלען אבער טאן אונזערע אידישע, ״האלב־ארבייטסלאזע״, וועלכע האבען ניט קיין מעדאלען צו אנבאטען?

איך האב געזאגט ״האלב־ארבייטסלאזע״, ווארים ביי אונז איז דאך אנגענומען, אז מיר זענען ב״ה פטור פון פולשטענדיגע ארבייטסלאזע אזוי ווי ביי זיי, אונזערע קריסטליכע שכנים.

הגם איך וואלט זיך געמענט ווינשען צו פארמאגען אזוי פיעל מיליאנען ווי פיעל אידישע ארבייטסלאזע מיר פארמאגען אין טאראנטא, וועל איך אבער צוגעבען, אז פראפארציאנעל איז זייער צאהל ניט אזוי גרויס ווי די קריסטליכע. און אפילו דאס ביסעל אונזערע וואס זענען פאראן ווארפען זיך אויך ווייניג אין די אויגען.

איך האב דעריבער גערעדט וועגען ״האלב־ארבייטסלאזע״ און אין דער דאזיגער קאטעגאריע, קענען געוויס אריינגעהן אלע אידישע בעקערס, שניידערס, קלאוקמאכער, שוסטער און זייער גלייכען.

* * *

וואס איז א ״האלב־ארבייטסלאזער״?

לויט מיין מיינונג איז א ״האלב־ארבייטסלאזער״ אזעלכער, וועלכער ארבייט, דוכט זיך יא, און דאך האט ער גארניט. איך האב דא אין זינען די מינימאלסטע לעבענס־באדערפענישען, וועלכע פעהלען איצט אוים, פאקטיש אין יעדען הויז פון א אידישען האלב־ארבייטסלאזען.

צווישען די אידישע ארבייטס־געבער — אהן אונטערשיעד פון וועלכען אינדוסטריעלען צווייג עס זאל ניט זיין — איז לעצטענס אנגעהויבען געווארען א באוועגונג צו שניידען די שכירות פון די אידישע ארבייטער.

קען איך עס פארשטעהן, ווארים ווער זאגט עס רען, אז א אידישער ארבייטס־געבער דארף באזיצען מעהר יושר און מעהר פארשטענדניש ווי דער קריסטליכער ארבייטס־געבער?

אבער בעת די קריסטליכע האבען אין דורכשניט געשניטען די וויידזשעס אויף 10 פראצענט, האבען די אידישע באלעבאטים שוין געשניטען אויף 40 און 50 פראצענט.

די אידישע קלאוקמאכער און די אידישע בעקערס אין טאראנטא קענען אונז דיענען אלס בעסטער ביישפיעל. 25 פראצענט איז אפיציעל ביז איצט רעדוצירט געווארען פון די וויידזשעס פון די בעקער־ארבייטער און צוזאמען מיט די פארלענגערטע ארבייטס־שטונדען, מאכט עס אוים קרוב צו 40 פראצענט.

איז ברויט דערפאר ביליגער געווארען פאר׳ן אידישען קאנסומער?

ניין!

אלזא, וואס זשע דען קען מען אנ־

ביאליק׳ס טריאומף וואך אין וויען

פון מ. א. טענענבלאט

דאס אידישע וויען האט געפראוועט גאר יום־טובדיג די סדרה ביאליק. אזא מענגע פייערליכקייט דורך א גאנצער וואך ביי טאג און ביי נאכט האט נאך קיין אידישער דיכטער ניט זוכה געווען אפילו אין די גרעדיכטעסטע אידישע צענטערן. דאס וויענער אידענטום האט אין דער ביאליק וואך זיך פולקאם אויסגעשטורעמט...

...

פעדעראציע נאטיצען

פון שומרוני.

מיט א באשלוס, אז ניט די טענות וועגען קריזים און ניט די וועגען פעדעריישאנ׳ס פאראימטע פינאנצען טארען ניט שטערען די דריי זומער קעמפס וואס זיינען אנגעפיהרט געווארען אין די פארגאנגענע יאהרען אונטער דער אויפזיכט פון דער פעדעריישאן, האט א גרופע ביי א מיטינג לעצטע וואך אין דער קאמיוניטי הויז אויף סט. דזשארדזש סטריט אויף זיך גענומען די אויפגאבע צו באזארגען...

...

חומש־פאלקלאר

פאלקסטימליכע דבורים, גלייכווערטלאך, הלצות, אנעקדאטען און פאלקס־טייטשען, וואס בעציהען זיך אויפ׳ן חומש. געשעפט פון פאלקס מויל. געזאמעלט לויט די סדרות, סטיליזירט און קאמענטירט

דורך ה. י. זהבי.

פרשת כי תשא

כי תשא.

א מלמד האט פארהערט זיין תלמיד די סדרה פון דער וואך.

— זאג מיר, איך בעט דיך, — האט דער רבי געפרעגט, — וואס איז דער טייטש פון כי תשא?

— צוויי ווערטער מיט אמאל פארטייטשען, איז פאר מיר, רבי, צו שווער!

...